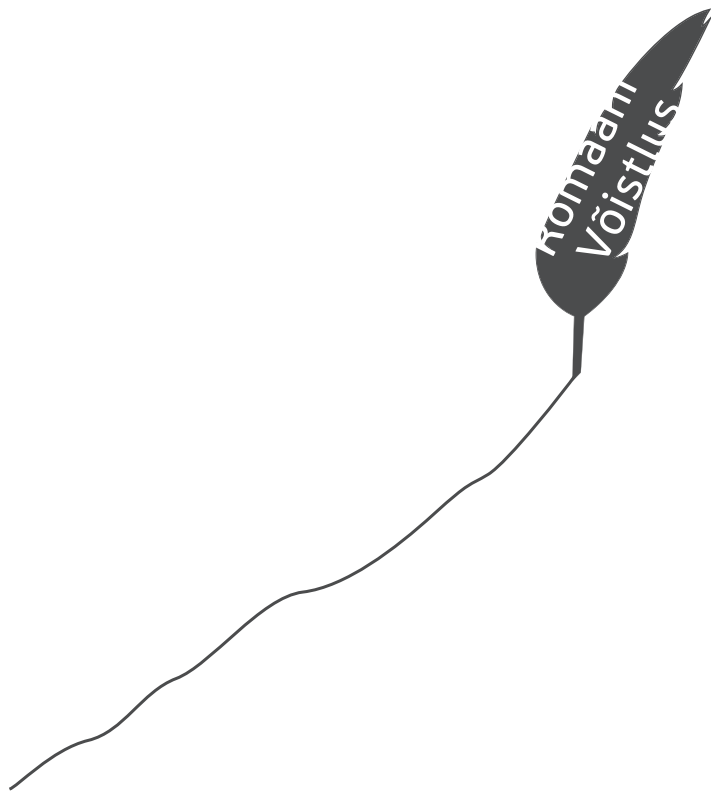

Ingrid Lekk

Pääsu lend

Toimetanud Ülle Jalakas
Kujundanud Tõnis Kipper

© Ingrid Lekk ja kirjastus Tänapäev, 2019

ISBN 978-9949-85-607-7

Trükitud AS Printon trükikojas

ESIMENE OSA

Kõmisev kirik oli täis õõnsat pühadust ja karget salapära. Suur kannatus paisutas pisikesi puupinkidel kõssitavaid hingi õilsamaks ja seesmiselt suuremaks ning kuigi vitraažakende tagant võis aimata muu maailma tegemisi, ei olnud sel tähtsust, sest siin kõrgete gooti võlvide all toimuv oli suurem ja olulisem kui maine elu. Langetatud päi kuulasid vagad inimhinged lumivalgetesse rüüdesse rietatud koori esitamas Pärdi „Magnifica“ nutvat ilu. Ingellikud õhetavate põskedega poisid laulsid kristallselge lapsehäälega, püüdlilikult ja suu pärani nagu ema ootavatel linnupoe-gadel, nii tasa ja võimsalt, et kurku tõusnud südame tuksumine takistas kirikulistel hingamist. Tundus, et Jumal ise istub ülemisel rõdul, põsk vastu orelitoru, ning pühib suure ruudulise taskurätiga oma tatist nina ja pisaratest looritatud vanu, kõikenäinud silmi. Kriipivate sekunditega täidetud kooskõlad tõmbasid, lükkasid, tõstsid pisikesi inimesi puupinkidel ja erutasid närve, mille olemasolu oli seniajani saladuses püsinud, ionkanalid suletud, vaid erilisteks hetkedeks hoitud, misjärel ümarad oktavid, täiuslikud tertsid ning jumalikud kvindid langesid kuulajate peale kui lunastus. „*Et misericordia eius: a progenies timentibus eium ...*“ üürgas koor kaeblevalt *forte's* ja ristil rippuva Jeesuse haavast voolav tume-punane veri paistis auravat. Esimeses pingis koogutav lõõmava punapeaga luine naine oli just jõudmas hingelise katarsiseni, iga soon pingul ja viimane kui näolihase ahastusest valukrambis, kui ülev stseen järsult lõhki kärises.

Vuhh! Rullus ootamatult terve kiriku altaripoolne sein ruloona lakke ning sisse voolas õite lummaselt uimastav aroom ja mesimagus loojangupäike, mis täitis röske kiriku tolle nii sooja

„õhtute kuldkollase tolmuga“. Sahisev, sirisev, sumisev niit lainetas tasase suvetuule puhangutes õitseva merena ning silmapiiril sinetav kõrge kuusemüür sisendas kodust kindlustunnet nagu tume ja sünge, hell ja hoolitsev vanaisa, kes eemal omaette toimetab, kuid kõigil kindlalt silma peal hoiab.

Jumal plaksutas rõdu peal elevusest käsi, kuid puupinkidel tardunud hinged olid täis õõva. Ristil ripuv nikerdatud Jeesus seisis nüüd taamal konni otsiva toonekure kõrval ja näis kellukatega kaetud põllu taustal kui jäätisekokteili pistetud kõrs. Suveõhtu mahe hõng sisendas erutavat vabameelsust, mis vaid hetk tagasi valitsenud pühadusega kirikuliste arvates mitte kuidagi kokku ei klappinud. Ahastusse pausi teinud lõõmav naine eespingis oli täis püha viha ning juba valmistuski protestima, kui otse kokteil-Kristuse ja toonekure vahele ilmus mehe kuju ning hüüdis rämedalt:

„Mis teil viga on? See ei ole isegi ju kirik, kus te oma vagadust mängite, vaid lihtsalt mingi papist konstruktsioon. Mis te kogunete siia karjas ahhetama? Kas kodus ei ole piisavalt püha või? Pole piisavalt õpetavat autoriteeti? Pole piisavalt kaasa kiitvat publikut? Tulge ometi mõistusele ja lõpetage see jant ära!“

Pimedas istuvad kirikulised ei näinud eredal taustal nendega kõnelevat meest, ainult tema tumedat demonlikku kogu, ning pilgutasid segaduses silmi.

„Mõelge ometi ükskord järele, kas te olete tõeliselt vagad ja pattu kahetsevad või meeldib teile idee vagadusest ja patukahetsusest! Kas te olete õilsad ja kaastundlikud või meeldib teile idee iseenesest kui õilsast ja kaastundlikust? Kas te tahate olla või näida? See, kui te käite siin teemapargis härda küünlavalguse sees enesele sisendamas ja teistele demonstreerimas oma püha ...“ kriiskas noormees hüsteeriliselt, kui kahe tugeva mehe käed ta lavalt minema tõtsid.

„Lembit, sina? Kust sa endale sellise uhke ülikonna oled hankinud?“ tundis noormees ära ühe kahest turskest tüübist, kes teda eemal seisva limusiini poole tassisid, ja üritas ebameeldivalt

väänatud kehaasendist hoolimata sundimatut vestlust arendada. Turvamehed olid ta enese vahele võtnud kui puupaku ning Lembitu kaenla alla surutuna oli ta sunnitud viimasega kõnelema alt üles.

„Ja milline totaalne muutus! Juuksed geelitatud ja habe aetud ja puha. Sind ei tunne ju äragi!“

Lembit oli alles eelmisel õhtul Ukuga kodukõrtsis viimase raha eest õlut kaaninud, juuksed takkus ja habe tüükas, võidunud riided seljas, ühesõnaga: tavapärane Lembit, vana hulgas, õigemini peripateetik, nagu mees ise armastas end nimetada. Nüüd aga paistis ta tuttuues ülikonnas kui pestud põrsas, nagu suurest nühkimisest kriimuline, aga siiski mitte päris puhas: ega pargitud nahast siidi saa. Oma uues rollis haises Lembit tugevalt ajju lõikava odekolonna järele – ei, see polnud sugugi niisama Troinoi-hõnguline hingeõhk, vaid midagi hoopis väarikamat ja härrasmehele omaselt välispidiselt tarvitatud – ning oli enesele hankinud võimsa hõberistiga kõrvarõnga. Uku märkustele ei vastanud mees isegi tavapärase rõhatuse või ropendamisega, tegelikult ei pööranud ta kantavale objektile üldse tähelepanu, vaid toppis Uku limusiini tagaistmele ja lõi ukse kinni.

„Lembit, ära jama!“ üritas Uku veel ennast päästa, teadmata isegi millest. „Mis sa nalja teed! Kes sa enese arvates nüüd siis oled? Mingi turvamees või mafiooso või käsilane? See olen ju mina, Uku! Tule mõistusele, Lembit!“

Kuid Uku hüüded olid asjata. Limusiini mustas krudisevas nahksalongis puudus igasugune kontakt välismaailmaga. Kõlaritest kostis Debussy vulin, mis oli vist mõeldud subjekti rahustamiseks või kes teab milleks, kuid mõjus ootamatult läägelt. Eks kogu looming ole lõpuks konteksti vang.

Uku tõsteti autost välja umbes kümme minutit hiljem, aga see võis olla ka kaks- või kolmkümmend minutit. Debussy oli jõudnud igatahes mitu korda otsast peale alata. Võib-olla oli Lembit üks nendest inimestest, kellele meeldib sama pala üha uuesti ja uuesti kuulata, kuni iga takt pähe on kulunud, kogu nauding viimse tilgani

välja pigistatud ja esialgne joovastus ületarbimisega ära väntsutatud. Vaevalt. Lembit küll armastas aeg-ajalt suupilli imeda, aga isegi uuele ülikonnale ja lakutud soengule vaatamata ei olnud Uku arvates kuigi tõenäoline, et vanamehe tähelepanu ühtäkki lori-lauludelt prantsuse impressionismile on hüpanud: kui taolised asjad juhtuma hakkavad, ei ole maailmas enam midagi kindlat. Lembit oli alati olnud elutargalt lihtne, kergelt ropp ja vänge napsumees ning selleks ta ka pidi jääma. Ehk oli Debussy limusiiniga kaasas käiv stiilielement, kultuursuse märgiks või nii. Oleks piinlik mõelda, kui limusiinis mängiks šlaager!

Igatahes nüüd asendus Debussy linnulauluga, sest Uku tõsteti limusiinist valgust täis nõmmemetsa krõbiseva põdrasambliku ja mustikavarte vahele. Männitüved lõõmasid õhtupäikese käes, vanaema heegeldatud õlasalli suurused ämblikuvõrgud nende vahel õotsumas. Kusagil piiksus põialpoiss oma ultraheli-laulu, mida Uku selgelt kuulis, nii palju noorust temas veel oli. Männid kohisesid kõrgustes ja täitsid sõõrmed taevaliku hõnguga, mis voogas laiali üle terve keha ja täitis Uku uimastava rahuga. Kui seda neetud limusiini, Lembitut ja tema teisikust kaaslast – kes nägi välja tume ja kandiline nagu suur kõlar – ei oleks segamas olnud, saanuks Uku nautida tõelist paradiisi, kuid linnulaulu asemel pidi ta oma tähelepanu pöörama ühtäkki männilatvadest kostvale mehehäälele. See hääl oli mahe bariton, natuke kume ja õõnes ooperilaulja, kelle suulagi enam alla ei käi, ja meenutas toonilt bassklarnetit. Hääl paistis Ukut tundvat.

„Uku, anname teada, et oled värvatud Institutsiooni ridadesse elustsenaristikks. Sinu ülesanne on luua lavastusi meie tellitud ainetel. Täna alates on sul keelatud linnast lahkuda ja sinult oodatakse valmisolekut igal ajal, igast asendist, igal juhul, igatahes. Loodetavasti on see selge ja arusaadav.“

„Mitte siiski päris,“ vastas Uku rahulikult. „Ma olen värvatud? Institutsiooni? Mis stsenarist millele? Peab ütlema, et teil on annet väga ümar-üldise jutu peale.“

Uku ei olnud kindel, kuhu suunda ta rääkima peaks ning istus sambla sisse maha ja sorkis pulgaga miskisugust limaseent nagu laps, keda kõnetav täiskasvanu ainult segab. Uku tähelepanu oli noil päevil äärmiselt raske köita, miski ei üllatanud teda enam, kõik tundus lihtsalt nii uskumatult tobe, et lävi oli ammu ületatud. Ka nüüd jäi ta toimuva vastu üsna ükskõikseks: olukord tundus pigem halenaljakalt halva filmi kui tegelikkusena.

„Institutsioon vajab täiendust elustsenaristide ridadesse, et välja mõelda elulisi lavastusi,“ jätkas hääl kannatamatult. „Oleme otsustanud värvata sind. Ma ei saa aru, mis siin arusaamatuks jääb?“

„Vabandan, et nii mõistmatu olen, aga ma ei teadnud, et tööd otsin või värbamist vajan,“ vastas Uku tehtud viisakusega. „Ja kirjutan ma niikuinii, kuigi tõepoolest, Institutsioonis pole juhust olnud viibida. Kõlab kangesti nagu te värbaks mind vaimuhaiglasse. Iseenesest see minu loovisiku imagole ju paha ei teeks, lisaks traagilisust. Aga tänan pakkumast, arvan, et jätan seekord siiski vahele.“

„Kardan, et sa ei mõista olukorda, mis sinu keskpäraseid vaimseid võimeid arvestades ei tule mulle üllatusena.“ Bassklarnet üritas kõlada tüdinult, aga Ukule jäi kõrva hoopis kerge ebalus. Tema vestluskaaslane oleks pidanud arvestama tõsiasjaga, et ennast varjates võtab ta Uku nägemismeelelt küll igasuguse võimaluse midagi kinni püüda, aga lihvib sellega kuulmismeele mitmekordselt teraseks kui pimedal. Ajule laisklemine ei sobi, see nüristab, lausa tapab teda, vaikselt ja piinarikkalt. Kui üks sisend ära võetakse, tuleb see otsekohe asendada teisega.

Hääl jätkas monotoonselt, kuid pingutustele vaatamata kuidagi kärsitult: „Me oleme teadlikud, et oled nõuks võtnud mängida kirjanikku. Oleme isegi neid sinu romaanivihikuid lugenud ja leiame, et mõningase treeningu järel sobid Institutsiooni elustsenaristikks küll. Kalduvuse targutamisele ja enese teadmiste demonstreerimisele juurime sinust välja. Fantaasiat sul on, teatud empaatiavõime samuti, kuigi oma tänase kirikuaktsiooniga sa seda

just väga veenvalt ei tõestanud. Muuseas, taolised protestiaktiioonid peavad lõppema, see on samuti käsk.“

„Küll teile meeldib ikka keelata, korraldada ja käskida,“ vastas Uku üleolevalt. „Aga mis austatud kirikulisi puudutab, siis vaevalt et ma neid liiga kõvasti raputasin. Saavad sellest ainult hoogu juurde, kui keegi taga kiusab, siis ongi nagu päris kohe. Peaasi, et kaaskodanikel ei oleks nendest täiesti ükskõik, sest too ükskõiksus on raske taluda, pigem siis juba tagakiusamine, olgu tegelik või kujutletud. Tõmbavad oma improviseeritud kirikuseinad jälle sirgeks, sisenevad maagilisse „kui oleks ...“ maailma ja muudkui etendavad oma usku edasi, isegi kui võimsad papist võlvid tuule käes veidi õõtsuvad.“

„Seda enam,“ põrutas bariton resoluutselt, „jätta teised inimesed rahule ja tegele oma asjadega, või noh, nüüdsest ka Institutsiooni asjadega.“

„Ausalt öeldes jääb mulle endiselt arusaamatuks, mida te minust tahate.“ Ukus hakkas tekkima teatud huvi müstilise hääle vastu, aga välja näidata ei kavatsenud ta seda mitte. „Te värbate mind mingeid lugusid kirjutama, jah? Milleks ma neid kirjutatan?“

„Ha! Sina ju oled kirjanikuhärra. Milleks ikka kirjutatakse?“ vastas hääl mõnitavalt.

„Ja samal ajal paistab minu senikirjutatu teid kohutavalt häirivat. Krabate ühest otsast ja põlgate teisest ära,“ ei teinud Uku vestluskaaslase märkusest väljagi.

„Ega need sinu soperdised tõepoolest kiita ole,“ põristas bassklarnet mahedalt. „Kuid see ei puutu tegelikult üldse asjasse. Nii kaua kui sa meie antud ülesandeid täidad, võid ka edaspidi jätkata oma ümara sõnamulina tootmist, kuigi, ausõna, see on ajaraisk. Kellelgi pole viitsimist neid sinu mõistukõnet täis ponnistusi dešifreerida: kui pole julgust otse ja selgelt öelda, ole vait. Ühtlasi ei paista sul olevat annet oma üllitisi normaalsele inimesele kas või natukenegi huviäratavaks muuta. Sama hästi võiks telefoniraamatut lugeda, sel on vähemalt mingisugunegi arusaadav ülesehitus.“

Kirjanik või asi! Nagu igäüks, kellel on mingitki laadi kaamera, on järsku kange fotograaf, või iga mees, kes suudab jala puusast kõrgemale tõsta, on kohe musta vöö ära teeninud. Aga ole sa enese arvates kes sa oled, värbame sind sellegipoolest, sest paremat pole siin linnas kusagilt võtta ja kõrgkvaliteeti me tegelikult ei vajagi. Lihtsatele inimestele lihtsad lavastused. Niisiis ..“

„Härä hää, te olete ebaviisakas,“ torkas Uku solvunud toonil vahele, kui ootamatult lasi tatiseen maa küljest lahti ning lendas kõlarimehest kõrge kaarega üle. Too ei paistnud seda märkavat.

„Kui ei meeldi, siis ei meeldi, pole vaja niiviisi nina alla hõõruda,“ jätkas Uku. „Ja ma ei hakka teile valetama: ei saa öelda, et ma teie kriitikast lõplikult ja täielikult löödud oleks. Värbamisega on aga sellised lood, et enese teada olen ma vaba inimene vabal maal. Paar viimast päeva olen koos teie auväärse turvamehega siin,“ Uku sihtis limase pulgaga Lembitut, kes terve stseeni vältel kraadigi liikunud ei olnud, ju oli nii ette nähtud, „sellises keskmiselt udusemas seisundis veetnud, kuid olen sellegipoolest üsna kindel, et vahepeal pole siinmail pärisorjust taastatud, nii et ausalt öeldes kõlate te oma käskivas kõnepruugis kergelt tobedalt.“

„Aitab!“ Bassklarnet kiiksus välja oma kõige kõrgema noodi, mis sai kuidagi kriuksuv, häälemurdes teismelise sarnane. Pärast dramaatilist kõhatamist jätkas hää, aga oma tavapärase mahedusega:

„Ma kordan, tegu ei ole arutelu, pakkumise või töölepinguga, vaid käsuga. Sa oled värvatud ja pead alluma. Institutsioonile vastuhakk ei ole tark tegu ja ma loodan, et ei pea sulle hakkama selgitama meetmeid, mida kasutatakse mässajate vastu, võib-olla lihtsalt märkuse, noh, nii sooja soovitusena: enamasti ei vaevugi me midagi selgitama, vaid tegutseme otsekohe.“

„Ah soo, otsekohe kohe?“ imestas Uku ja jätkas siis järgmist tati-seent nokkides: „Einoh, see on teist muidugi väga lahke abistavaid nõuandeid jagada ... Muideks, miks te mind nii sõbrameheliikult sinatate? Kas see on mingi võimumäng või oleme varem kohtunud?“

Kõlate küll kuidagi tuttavalt, üksjagu sarnaselt minu sõbra Väinoga, keda lapsena öösiti metsaservas kuulamas käisin. Kõrvukräts. Ega ma Väinot tegelikult kunagi näinud, selline nähtamatu sõber, täpselt nagu teiegi, aga hääl oli tal kaunis ja kume, justkui keegi puhuks õllepudelisse – jaa, sellist häält ei kuule linnaruumis just tihti. Siiski, kui ma nüüd mõtlen, siis ülikooli ajal, tõepoolest, kurameerisin ühe belglasest tütarlapsena, kes mind Toomemäe treppidelt hüüdes kõlas – kujutage ette – täpipealt nagu sookurg, eksimatult tundsin ära! Ukú, Ukú! Oi, milline kutse see oli! Olete te kunagi sookure hüüdu kuulnud? Missugune ürgne vägi temas peidus on! Ja ürgne naine on midagi hoopis teisest klassist. Oota, millest ma nüüd rääkisingi? Ah jaa, teie soe sõbralikkus – ehk olete lihtsalt familiaarne tüüp? Sellisel juhul palun südamest andeks, oleksin pidanud samuti sina peale minema, härra ... Kuidas teie nimi oligi?“

„Ma näen, et sisened oma järjekordsesse maaniafaasi. Katsu nüüd olla, Uku,“ vastas hääl üleolevalt. „Saadame esimese ülesande lähapäeval. Ma kordan: Institutsioonile vastuhakk ei ole tark tegu, kui iseenda ja oma lähedaste õnne kalliks pead.“

„Ah et siiski ähvardate?“ päris Uku üllatunult. „Ma arvasin, et te ei hoiata, vaid tegutsete otsekohe! Ja tavaliselt kiputakse ikka elu kallale, aga teie ähvardus õnne rikkuda on muidugi väga luuleline. Ainult et sama hästi võiks ähvardada metssiga tiibade maharaiumisega. Ja mis lähedaste? Vanaema on nii vana ja väsinud, et magab kakskümmend tundi päevas ning istub ülejäänud neli niisama, sööb kommi ja loeb surmakuulutusi, Pääsu ei suuda otsustada, kas ta on siis lõpuks Lumivalguke või Pöial-Liisi, ema ei saa te enam ühegi meetodiga mõjutada ja isa – kui te isa õnne tahate rikkuda, peate ta kõigepealt üles leidma. Palju edu! Mina seda suutnud ei ole, äkki on teil rohkem edu. Tõenäoliselt on ta ammu kusagil kraavis ära kõngenud.“

Uku jäi vait. Veri oli peast südamesse vajunud ja ta nägi hämaras keset mände välja surmkahvatu. Keegi ei vastanud, hääli oli kadunud.

„Kurat, mis ma räägin juba puudega või?“

Uku vaatas ribadeks nokitud tatiseenelt üles, tõusis sambla pealt püsti, viskas toika minema ja otsis limusiini. Sellest olid metsa all järel vaid sügavad vaod. Vagude kõrval norskas kombainina Lembit ja haises mitme meetri taha viina järele: oli peaaegu kuulda, kuidas must ülikond tema raske kere all kortsu vajub. Uku üritas mehele elu sisse puhuda, andis aga üsna varsti alla, heitis Lembitu kõrvale samblale ja lasi silma looja. Värske õhu, männilõhna ja metsa krabinate taustal uinus ta hetkega ning nägi muinasjutulisi unenägusid.